

UZMANLIK DİLİ OLARAK DİLBİLİM DİLİNİN ÖZELLİKLERİ ve ÖĞRETİM SORUNU

Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜNDOĞDU
Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Alman Dili ve Eğitimi Bölümü

Çağımızda bilim, teknik, sanat, kültür, ekonomi ve tıp alanındaki hızlı gelişmelerle birlikte çok sayıda yeni bilim dalları ve uzmanlık alanları ortaya çıkmıştır. Buna koşut olarak çeşitli bilim alanlarındaki çalışmalar ve araştırmalar da hızla artmış ve her bilim dalının kendine özgü bir uzmanlık dili oluşmuştur.

Bu çalışmada, bir uzmanlık dili olan "Dilbilim Dili"nin özellikleri ve öğretimine ilişkin sorunlar irdelenecek ve çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılacaktır.

Bu konuyu ele alırken kısaca "Uzmanlık Dili" kavramı, tanımı ve özellikleri konusuna değinmek istiyorum.

1. Uzmanlık Dili Kavramı ve Tanımı

Uzmanlık dili, bilimsel araştırma ve çalışmalarda çeşitli açılardan ele alınıp incelenmiş ve birçok tanımı yapılmıştır (Bkz. Schmidt 1969, S. 17; Drozd/Seibicke 1973, S. 81; Hoffmann 1976, S. 170; Beier 1979, S. 276; Möhn 1980, S.354; v.Hahn 1983, S. 65). Ancak üzerinde görüş birliği sağlanan ve herkesce kabul edilen kesin bir "Uzmanlık Dili" tanımı yoktur. Bütün tanımlarda uzlaşmaya varılan ortak nokta, uzmanlık dillerinin ortak dilden ayrı, bağımsız bir dil olmadığı, ortak dilin yalnızca belirli alanlara özgü sınırlı kullanım biçimleri olduğudur. Uzmanlık diline ilişkin tanımlardan yola çıkarak uzmanlık dillerinin, ilgili alanlara bağlı olarak ortak dil dizgesinden seçilen sözcük, sözdizimsel yapılar ve işlevsel dil özellikleriyle farklı alanlarda farklı dil kullanımları sonucu ortak dil içerisinde gelişen ve

ortaya çıkan ve bu alanlarda kesin, tam ve net anlaşma sağlayan dilsel iletişim araçlarının bütünü olduğunu söyleyebiliriz.

Uzmanlık dilleri, sözcük, sözdizimi ve metin düzeyinde bazı ortak özelliklere sahiptirler. Ancak işlevsel ve iletişimsel açıdan birbirlerinden oldukça farklılık gösterirler. Bir uzmanlık dili, sözcükleri, sözcüklerin anlamları, kendine özgü terminolojisi, iletişim işlevi, kullanım sıklığı açısından söz dizimi ve dilbilgisel özellikleriyle diğer uzmanlık dilleri ve ortak dilden ayrılır. Bugün uzmanlık alanı kadar uzmanlık dilleri olduğu kabul edilmektedir. Bunun yanında her uzmanlık dili, çeşitli iletişim düzeyinde farklı işlevlere, farklı kullanım biçimlerine sahip olduğu için kendi içerisinde de çeşitli dil düzeylerine göre alt alanlara ayrılır (Bkz. Hoffmann 1976, S. 1930). Bütün bunlar uzmanlık dili kavramını belirlemede büyük güçlükler neden olmaktadır.

"Uzmanlık dili" kavramını belirlemede en büyük güçlük, kuşkusuz bu dillerin ortak dilin karşısı olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Özünde bu iki dilsel olgu birbirlerinin karşısı olmaktan çok birbirlerine bağımlı, birbirleriyle yakından ilgili ve sürekli karşılıklı ilişki içerisindedirler. Bu iki dil, ilk bakışta biçimsel ve yapısal bir benzerlik gösterse de sözcüklerin işlevsel, anlamsal ve edimsel kullanımları açısından birbirlerinden farklıdır. Ancak bu iki dili kesin çizgilerle birbirlerinden ayırmak olası değildir. Başta iletişim araçları olmak üzere çeşitli yollardan uzmanlık diline, uzmanlık dilinden ortak dil alanına aktarılmış birçok sözcük bulunmaktadır. Bu yolla bir yandan uzmanlık dili kendi sözcük dağarcığını (terminolojisi) oluşturur, diğer yandan ise ortak dilin sözcük dağarcığı zenginleşir. Bu arada şunu belirtmekte de yarar vardır. Bir taraftan çok sayıda terim niteliğinde sözcüğün ortak dile aktarılması ortak dilin sözcük dağarcığının zenginleşmesi yanında, birçok kimsenin bu sözcükleri tam olarak anlayamamaları ya da yanlış anlamaları, ayrıca doğru anlamda kullanamamalarından kaynaklanan birçok iletişim sorununa yol açmaktadır.

2. Uzmanlık Dillerinin Özellikleri

Uzmanlık dillerinin en belirgin özelliği her şeyden önce sözcük, söz dizimi ve metin düzeyinde görülür. Her ilgili alanın kendine özgü tanımlanmış terimleri, yarı terim niteliğinde sözcükleri vardır. İlgili alanın

özellikleri, durumu, ilişkileri, olayları, konuları, konularla ilgili her şey en küçük ayrıntısına kadar tam, net, kesin ve en açık biçimde bu sözcüklerle açıklanır ve birbirinden bu sözcüklerle ayırt edilir. Uzmanlık dillerinin betimlenmesi ve belirlenmesinde bu sözcüklerden yararlanır.

Uzmanlık dili söz dağarcığı yalnızca bu tür sözcüklerden oluşmaz. Bunun yanında uzmanlık dilleri, kendi söz dağarcıklarını iletişim işlevlerinin tam olarak gerçekleşmesi için ortak dil sözcükleri, yeni oluşturulan, başka dillerden aktarma ve çevirme sözcüklerle tamamlarlar.

Uzmanlık dillerinin konularını, niteliklerini, olaylarını, durumlarını, özelliklerini ve yöntemlerini tanımlama, belirleme ve betimlemede en sık kullanılan sözcük türü addır. Bunlar arasında bileşik sözcükler ilk sırayı alır. Bu yüzden uzmanlık dillerinde yeni oluşturulmuş birleşik sözcük kullanımı çok yaygındır.

Sözdizimi alanında ilgi, koşul ve neden bildiren yan tümceleri, kalıplaşmış isim-işlevsel eylem kümesi, ortaçlı yapılar, çeşitli edilgen tümceler en sık kullanılan sözdizimsel yapılardır. Ayrıca geniş zamanlı basit, kısa bildirim tümceleri, nesnel anlatım biçimleri bu alanın en belirgin özelliklerindedir.

Bu özelliklerin dışında uzmanlık diline ilişkin yazılı metinlerde genel olarak şu özellikler göze çarpar:

- 1) Metinlerin türü tam olarak belirlidir. Bunlar genellikle bilgi ağırlıklı metinlerdir.
- 2) Metinlerin yapısı ve bölümlenmeleri tek tiptir. Konu başlığından sonra metin oluşturmada
 - a) sorun, b) sayıltılar, c) yöntem, d) çözüm önerileri, e) uygulamayı sırası izlenir.
- 3) Metin öğeleri arasındaki içeriksel bağlantıyı sağlayan tutarlılık genellikle sözcük tekrarı biçimindedir. Diğer içeriksel bağlantı öğeleri az kullanılır.
- 4) Metinlerdeki bilgi yoğunluğu çok fazladır.

Bu özelliklerin birçok bilim dili için geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Her ilgili alanın dilsel özellikleri yukarıda saydığımız özelliklerin yanında başka özellikler de gösterebilir. Bu düşünceden hareketle burada "Dilbilim Dili"nin özelliklerine ve bu özellikler nedeniyle ortaya çıkan öğretim sorunlarına değirmek istiyorum.

3. Dilbilim Dili ve Özellikleri

Her bilim dalının olduğu gibi "Dilbilim"in de kendine özgü bir dili vardır. Yukarıda belirtmeye çalıştığım uzmanlık dillerine özgü genel özellikler bu bilim dalı için de geçerlidir. Ancak şu ana kadar bildiğim kadarıyla dilbilim dilinin bütün özelliklerini belirlemek amacıyla sözcük, sözdizimi ve metin düzeyinde yapılmış ayrıntılı bir çalışma yoktur.

Dilbilim dilinin en belirgin özelliği, dilin niteliklerinin, işlevinin, ediminin ve kullanımının açık, net ve tam olarak belirlenmesi ve betimlenmesinde kullanılan tanımlanmış terimlerinde, başka bir deyişle terminolojisindedir.

Modern dil bilimin ortaya çıkışından sonra bu alandaki çok hızlı değişme ve gelişmelerle birlikte çok sayıda dilbilim ekolleri ortaya çıkmıştır. Anlam bilimi, metin dilbilim, toplum dilbilim, edim dilbilim ve bunun gibi daha birçok alanda çalışmaların ve araştırmaların hızla artması dilbilimde tam bir terminoloji karmaşasına yol açmıştır. Geleneksel dilbilgisi terimleri yeterli görülmemiş, onların yerine araştırma ve çalışmalarını sürdüren pek çok dilbilimci, ele aldığı dil konusunu betimlemede değişik terimler kullanma çabasına girmiştir. Araştırmalarda izlenen her yeni yöntem için o yönetime özgü bir terminoloji oluşmaya başlamıştır. Sonuçta aynı kavram için değişik terimlerin kullanımı ortaya çıkmıştır. Örneğin: Almanca "Inhaltsseite" ve "Ausdrucksseite" kavramlarının her biri için değişik on üç terim kullanılmaktadır. (Bkz. Busse 1/1989, S. 31) Bunlardan bir kaçını burada belirtmek istiyorum:

<u>Ausdrucksseite</u>	<u>Inhaltsseite</u>
Laut	Bedeutung
Bezeichnendes	Bezeichnetes
signans	designans
Ausdruck	Vorstellung
Lautform	Zeicheninhalt
Zeichenkörper	Inhalt
.....

Dil biliminde bu tür tanımlanmış terimlerin yanında herkesin bildiği ve kullandığı terim olarak belirlenmeyen sözcükler de vardır. Bu sözcükler, ortak dilde birden çok durum için kullanılabilirler. Anlamları kullanım

alanlarına göre değişir ve sözcüğün hangi anlamda kullanıldığı somut durumlarda belirginlik kazanır. Dilbilim alanında ise bu tür sözcükler daha çok tanımlanmış anlamlarıyla kullanılmaktadır. Örneğin: Ses (Laut), dil (Sprache), tümce (Satz), sözcük (Wort) vb. Bunun dışında kolay anlaşılabilme düşüncesiyle oluşturulan çok sayıda eğretilmeli sözcüklere dilbilim alanında sıkça rastlanılmaktadır. Örneğin: Kök (Wurzel), gövde (Stamm), sözcük alanı (Wortfeld), sözcük ailesi (Wortfamilie) vb. Ayrıca, küçük söyleyiş farklılıklarıyla birlikte birçok dilde aynı anlamda kullanılan, dilbilimcilerin uluslararası düzeydeki iletişimlerini kolaylaştıran, belleği destekleyici başka dillerden aktarma ve çevirme sözcüklerin kullanımı da oldukça fazladır. Örneğin: Linguistik, morfoloji, morfem vb.

Çok karmaşık olan dil konusunun çeşitli biçimlerde betimlenmesi, tanımlanması, kesin bir biçimde birbirinden ayırt edilmesi ve sınıflandırılmasında adlar, ad kümeleri, birleşik sözcükler en sık kullanılanlardır. Dilbilim dilinin en belirgin özelliklerinden birisi de anlık birleşik sözcüklerdir. Bunlar, çalışmalarda ve araştırmalarda anında oluşturulan fakat genel ve dilbilimsel sözlüklere henüz girmemiş sözcüklerdir (Bkz. Gündoğdu 1994). Örneğin: Çeviri eşdeğerlilik ilişkisi (Übersetzungs-äquivalenzbeziehung),bağlam anlambilim (Kontextsemantik).

Geniş zamanlı kısa bildirim tümceleri, tamamlamalar, nesnel anlatım biçimleri, adlaştırılmış sözcük kümeleri, ortaçlı tümce yapıları, çeşitli edilgen yapılar dilbilim dili sözdizim alanının en belirgin özelliğidir. Bütün bu özelliklerin yanında dilbilimsel metinlerde diğer uzmanlık dilleri metinlerinde olduğu gibi bilgi yoğunluğu çok fazladır.

4. Dilbilim Öğretimi Sorunu ve Öneriler

Dilbilimde diğer bilim alanlarında söz konusu olmayan dilbilimsel sözcüklerle dil ve dilsel davranış biçimleri üzerine konuşma zorunluluğu vardır. Ayrıca dilbilim alanındaki çalışma ve araştırmalarda kuramlar ön plana çıkmış ve betimlemelerde aşırı bilimsel anlatım biçimi yeğlenmiştir. Bu ve yukarda saydığımız dilbilim diline özgü çeşitli özellikler, özellikle de dilbilim terminolojisi ilk bakışta öğrencilere zor ve ürkütücü gelebilmekte, onların dilbilim dersine olan ilgilerinin ve öğrenme isteklerinin azalmasına neden olabilmektedir. Bu ders, genellikle öğretici odaklı bir düzenlemeyle konferans biçimlerde okuma - anlama becerileri henüz yeterince gelişmemiş

öğrencilere anlatılmakta, böylece öğrenciler için daha da zorlaşmaktadır.

Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Germanistik ve Almanca Öğretmenliği Bölümleri programlarında yer alan "Dilbilim" dersinde istenilen sonucun alınabilmesi ve verimliliğin artırılabilmesi için dilbilim diline özgü özelliklerin irdelenerek dersin buna göre biçimlendirilmesi gerektiği kanısındayım. Ancak bunun, dilbilim öğretiminin en iyi biçimde yapılabilmesi için tek başına yeterli olduğu söylenemez. Öğrenim sürecindeki diğer etmenler de gözönüne alınarak dilbilim dersi, öğrencilerin bu bilimin çeşitli alanlarında yazılı ve sözlü iletişimi sürdüreceği biçimde öğretilmelidir. Bu konuyu ayrıntılı ele almadan önce öğrencilerimizle ilgili birkaç şey söylemek istiyorum.

Germanistik ve Almanca Öğretmenliği Bölümlerinde öğrenime başlayan öğrencilerimiz ilk ve ortaöğretimdeki özerk kimlik gelişimlerini desteklemeyen, sorgulamadan öğrenmeye dayanan, soru sorma, tartışma, eleştirme ve özerk öğrenme isteği taşımayan, kitaplarda ve derste verilen bilgiyi eleştirmeyen, ezberci ve aktarmacı öğrenme alışkanlıklarını burada da sürdürmektedirler. Öğretmenin söylediği her şey tek doğru olarak kabul edilmekte ve sorgulanmamaktadır. Konular bilinçli öğrenmekten çok ezberlenmekte ve bir süre sonra da unutulmaktadır. Öğrencilerimizin soru sorma, tartışma, eleştirme alışkanlıkları yoktur. Derste tutulan notlar öğrenmeden çok sınav içindir. Bu alışkanlıkları dilbilim dersinde de sürdürmektedirler. Zaman zaman konuyla ilgili kitaplar okunsa bile bu alışkanlıklar değişmemektedir. Ayrıca öğrencilerimizin büyük çoğunluğu okuma-anlama ve yazma becerilerini de tam olarak edinmemişlerdir. "Okuma-anlama"dan konu içeriğini anlayarak özümlemeden çok ezberlemeyi algılamaktadırlar. Belirli bir süre yurt dışında bulunmuş ve orada bir okula devam etmiş öğrencilerimizin, lise öğrenimini Türkiye'de tamamlamış öğrencilere oranla sözlü dil kullanım becerileri, başka bir deyişle işitme-anlama ve konuşma becerileri oldukça iyi olmasına rağmen okuma-anlama becerilerinin aynı derecede iyi olduğunu söylemek olası değildir. Bu öğrencilerin Almanca bilgi düzeyleri çok iyi de olsa dilbilimsel terimleri, dilbilimine özgü sözcükleri anlama ve kavramada büyük güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Bunun nedeni, kanımca bu öğrencilerin büyük çoğunluğunun bu tür soyut kavramları ve terimleri kendi ana dillerinde tam olarak edinmemiş olmalarıdır. Hepimizin bildiği gibi en temel kavramların bile Türkçe karşılıkları bilinmemektedir.

Üniversite eğitiminin amacı, belirli uzmanlık alanlarında öğrencilere eleştirel düşünebilme ve özerk araştırma ve çalışma beceri ve yöntemleri kazandırabilmek olmalıdır. Öğrenciler, değişik bilim adamlarının bir konuyla ilgili değişik düşüncelerini araştırabilmeli, bir konu üzerinde tartışabilmeli, eleştirel soru sorabilmeli, kendi düşüncelerini ortaya koyabilmelidirler. Bütün bunların olabilmesi için de konu hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir. Öyleyse dilbilim öğretimi bu amaca uygun olarak öğrencilerin kişilik gelişimine ve eleştirel düşünebilmelerine katkıda bulunabilecek biçimde nasıl gerçekleştirilebilir?

Dilbilim dersinin öğretiminde öncelikle öğrencilerin

- a) Almanca bilgi düzeyleri,
- b) çalışma alışkanlıkları ve becerileri,
- c) dilbilim alanında önbilgilere sahip olup olmadıkları, dilbilimsel ana kavramları tanıyıp tanımadıkları

konusunda bir ön çalışma yapılmalıdır. Elde edilen bilgilere göre öğrencilerin özellikleri de gözönünde tutularak uygun metinlerin seçimi ve bu metinlerle nasıl çalışılabileceği saptanmalıdır. Dersin süresi, yoğunluğu, düzenlenmesi buna göre belirlenmelidir.

Dilbilim öğretimine "dil" konusu ele alınarak giriş yapılmalı, dilin çeşitli nitelikleri farklı bağlamlarda ve metin düzeyinde açıklanmalı, dilden ne anlaşıldığı, dilin nasıl incelendiği gösterilmeye çalışılmalıdır. Dilin toplumsal işlevinin ne olduğu, dilbilim konularının önemi ve vazgeçilmez toplumsal gerekliliği, dil ve bildirişim bütünlüğü vurgulanmalı, dilbilim dersinin diğer derslerle hangi bağlamda ne gibi ilişkisi olduğu, dil öğretimine katkısı açıklanmalıdır. Böyle bir başlangıç öğrencilerde derse olan ilgiyi artıracak, dilbilimin salt soyut bir olgu olmadığı anlaşılacak ve öğrenciler konuya kendilerini yabancı hissetmeyeceklerdir.

Öğrencilerimizin bilgi düzeyleri başlangıçta dilbilim konularını kendi kendilerine öğrenecek kadar yeterli değildir. Ayrıca Almanca bilgileri çok iyi de olsa dilbilim alanında "Dilbilim Dili" ile karşılaşmaktadırlar. Terminoloji ve alana özgü sözcükler dilbilim konularını öğrenmede büyük güçlükler neden olmaktadır. Bu nedenle öncelikle kısa dilbilimsel metinlerle derse başlanmalı, öğrencilerin yeni birşeyler öğrenme, bilgi düzeylerini yükseltme, metni irdeleme ve eleştirme isteğini uyandıracak biçimde bilinçli düzenlemeler yapılmalıdır. Öğrencilerin metni kendilerinin

okuyup anlamaları istenmeli, onların okuma - anlama becerilerini geliştirmeye yönelik dilbilimsel metinleri anlamayı kolaylaştırıcı alıştırmalar geliştirilmelidir. Başlangıçta bu tür metinlerin tüm ayrıntılarıyla anlaşılması üzerinde çok durulmamalı, daha çok metni ana hatlarıyla anlama ya da önemli bilgileri seçip bulma yöntem ve teknikleri öğretilmeli ve ayrıntılı anlamaya geçişin koşulları hazırlanmalıdır. Öğrencilerin öğrenim sürecine ve öğrenim sonrası dilbilimsel metinleri ya da kitapları okuyup anlamaları için başlangıçta bu tür metin çalışmasının yararlı olacağını düşünüyorum. Ancak böyle bir çalışmayla öğrenciler, dilbilimsel metinleri okuyup anlama becerilerini ve yöntemlerini geliştirebilirler.

Bunu izleyen aşamada metin içeriği değişik yönlerden ele alınarak değişik çalışma biçimleriyle irdelenebilir. Ancak öğrenciler, dilbilimsel metinlerle karmaşık dilsel yapılar, çapraşık anlatım biçimleriyle sıkça karşılaşabileceklerinden öncelikle metin türüne özgün özellikler, metni oluşturan ilgili bütün öğelerin birbiriyle olan ilişkileri, tanımlanmış terimler, terim oluşturma biçimleri, en sık kullanılan sözdizim yapıları, birleşik sözcükler irdelenerek öğrencilere dilbilimsel metinlere ilişkin dilsel ve kavramsal özellikleri tanıma ve bunun için gerekli çalışma becerileri kazandırma yöntemleri üzerinde durulmalıdır. Böylece öğrenciler metin aracılığıyla dilbilim dilinin özelliklerini daha çabuk ve istekli öğrenirler.

Konuları metinlerle çalışmak, öğrencilerin okuma-anlama becerilerini geliştirme, dilin yapısal özelliklerini tanıma ve ayrıca çeşitli bilim adamlarının belirli konulardaki görüşlerini doğrudan metni okuyup anlayarak öğrenme olanağı sağlar. Böylece öğrenciler dilbilim alanındaki kuramsal bilgileri ezberlemek yerine doğrudan metinden edinirler. Bunun yanında konuyla ilgili değişik görüşleri değerlendirme olanağı bulurlar. Konuyla ilgili sorular yöneltirler, kendi düşüncelerini söylerler. Konuyu eleştirirler. Böylece öğretmen ve öğrenciler arasında konu tartışılır, öğrencilerin derse etkin katılımı sağlanır, etkinlikleri artar. Böyle bir çalışma, sonuçta öğrencilerin metni araştırma, eleştirme, yorumlama, yeni bilgiler öğrenme, bilgi düzeylerini yükseltme, değişik bakış açıları kazanma, daha da önemlisi özerk kişilik gelişimlerine ve eleştirel düşüncelerine katkı sağlar.

Dilbilim konularının metinlerle işlenmesinde öğrencilerin yazılı ve sözlü anlama ve anlatma becerilerini belli oranda artırmak için dilbilimsel

terimleri öğretme etkinliklerinin ayrı bir önemi vardır. Öğrencilerin tek tek sözcüklere saplanıp kalması, her bilinmeyen sözcük için sürekli sözlüğe bakmaları konuya olan ilgilerini azalmasına neden olacaktır. Bu nedenle öğretici, öncelikle en sık kullanılan temel kavram niteliğindeki sözcükleri anadilde kavramları karşılayan sözcüklerden başlayarak hem yapısal hem de içeriksel açıdan metin düzeyinde ele almalı, onları mümkün olduğunca anlaşılır bir biçimde açıklamaya çalışmalıdır. Açıklamalarda gereksiz karmaşık sözcük kullanımından kaçınılmalı, kullanılan sözcüklerin açık ve net olmasına özen gösterilmelidir. Anlamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla günlük dilden sözcüklerle açıklamalar yapmak yerinde olacaktır. Gerekli durumlarda ise sözcükler görselleştirilerek açıklanmalıdır. Değişik bilim dallarında kullanılan sözcüklerin dilbilim alanındaki anlamıyla birlikte diğer anlamları da gösterilmeli, yanlış anlamalara neden olabilecek yabancı ve birden çok anlamlı sözcükler kullanılmamalıdır. Bu nedenle metin bağlamında metni oluşturan işlevsel sözcüklere işaret edilmeli, nasıl tanınacağına yöntemleri ve teknikleri öğretilmelidir. Bilinen sözcüklerden yola çıkarak bilinmeyen sözcükleri metin bağlamında anlamlandırma öğrenciler cesaretlendirilmelidir. Birleşik sözcükleri tanıma ve anlamlandırma birleşik sözcük yapım kurallarından yararlanmalı ve bununla ilgili alıştırmalar geliştirilmelidir. Dilbilimine özgü sözcüklerin öğretiminde sözcükleri yalnızca anlamlandırmakla kalmamalı, doğru bağlamda doğru kullanılmaları, kullanım ilişkileri üzerinde de durulmalıdır. Bu yapılırken somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora doğru bir düzenleme yapılmalıdır.

Öğrencilerde Türkçe düşünme, anlatma bilincinin yerleşmesi açısından bu tür sözcükler, Türkçedeki anlamlarıyla birlikte ele alınmalı ve öğretilmelidir. Burada tersine bir durum da söz konusudur. Türkçe dilbilim alanında edinilen bilimsel bilgilerin dilbilim öğretimine etkin katkılarda bulunduğu bir gerçektir. Anadilde edinilen bilgi ve terimler bu alanda kullanılan sözcükleri edinmeyi etkin biçimde destekler. Bu nedenle zaman zaman Türkçe dilbilimsel köşüt metinlerle çalışmanın öğrencilerin kendi dillerinde dilbilimsel metinleri okuyup anlama becerileri kazanmaları ve bu alanda Türkçe iletişimde bulunabilmelerine olanak sağlar. Öğrenciler bu çalışma biçimiyle Almanca ve Türkçedeki dilbilimsel kavramları karşılaştırma olanağı bulacaklar, varsa bu alandaki boşlukları ve iki dilin kavram sistemi arasındaki benzerlik ve farklılıkları saptayabileceklerdir.

Böylece öğrenciler, bir yandan Türkçede bire bir denkliği olmayan sözcükler için kendi anadil bilgilerinden yararlanarak bu kavramlar için öneriler geliştirebilecekler, diğer yandan ise zaman içerisinde bu alanda her iki dildi iletişimi sağlayacak sözcük dağarcığına sahip olacaklardır.

Dilbilim dersi, bu bilim dalının konularına göre değişik biçimde biçimlendirilip sunulabilir. Tüm durumlara uygulanabilecek tek tip bir ders biçimi düşünülemez. Ancak bu çalışmada ele alınan sorunların dilbilim öğretiminde önemli bir yeri olduğu yadsınamaz. Dilbilim dersinde izlenen geleneksel sunu biçimlerinin bırakılıp öğrencilerimizin gereksinimlerini karşılayacak, onları düşünmeye, sorgulamaya, eleştirmeye yönlendirecek çalışma yöntemleriyle dersin çekiciliğinin artırılması ilk düşünülmesi gereken şey olmalıdır. Bu nedenle uygulamaların değerlendirilerek değişik durumlara uyan yöntem ve tekniklerin araştırılması bir zorunluluktur.

KAYNAKÇA

- 1. Beier, Rudolf:** Zur Syntax in Fachtexten. In: *Fachsprache und Gemeinsprache. Jahrbuch 1978 der Inst. für dt. Sprache.* Düsseldorf 1979, s. 276-301.
- 2. Drozd, L. /Seibicke,W.:** Deutsche Fach-und Wissenschaftssprache. Wiesbaden 1973.
- 3. Gündoğdu, Mehmet:** Übersetzbarkeit und Vermittlungsmöglichkeiten der deutschen linguistischen Fachsprache. Unver. Diss., Adana 1994.
- 4. v. Hahn, Walther:** Fachkommunikation. Berlin/New York 1983
- 5. Hoffmann, Lothar:** Kommunikationsmittel Fachsprache. Leipzig 1976
- 6. Möhn, Dieter:** Zum Fortgang der germanistischen Fachsprachenforschung in den 70er Jahren. In: *Zeitschrift für germanistische Linguistik 3 / 1980, s. 352-369.*
- 7. Schmidt, Wilhelm:** Charakter und gesellschaftliche Bedeutung der Fachsprachen. In: *Sprachpflege 18/ 1969, s. 10-20.*